

SID



سرویس های ویژه



سرویس ترجمه تخصصی



کارگاه های آموزشی



بلاگ مرکز اطلاعات علمی



سامانه ویراستاری STES



فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

کارگاه آنلاین
بررسی مقابله ای متون (مقدماتی)

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

فرا تحلیل نقش توانایی‌ها در پیشرفت تحصیلی

فروغ جاودان^{**}، نشمین رحیمی^۱^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

چکیده

هدف پژوهش شناسایی نقش متغیرهای توانایی در پیشرفت تحصیلی بود. جامعه آماری این پژوهش پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد و دکترا دانشگاه‌های شهر تهران، مقالات چاپ شده در مجلات علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی در زمینه پیشرفت تحصیلی بود. از میان آن‌ها ۴۸ مطالعه به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. یافته‌های حاصل از آمار توصیفی و استنباطی نشان داد که اندازه اثر عوامل فردی (توانایی، ویژگی‌های شخصیتی) بر پیشرفت تحصیلی معنادار است. اثرات عوامل محیطی توانایی بر پیشرفت تحصیلی معنادار نبود.

کلیدواژه‌ها: فراتحلیل؛ پیشرفت تحصیلی؛ توانایی

مقدمه

پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از مسائل مهمی است که ذهن دست اندرکاران امر تعلیم و تربیت را در کشورهای مختلف به خود مشغول داشته و از آنجا که هر گونه ارتقایی در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و علمی به پیشرفت آموزشی هر کشور وابسته است. بنابراین لازم و ضروری است که بیش از هر چیز به مساله پیشرفت تحصیلی پرداخته شود. فراتحلیل اصطلاحی است که گلابس (۱۹۷۶) برای توصیف روش کمی ارائه داد. از این روش می‌توان برای یکپارچه سازی و توصیف تعدادی پژوهش بهره گرفت. در حوزه روانشناسی کمتر می‌توان پژوهشی یافت که به صورت کامل به سوال پژوهشی پاسخ داده باشد. این موضوع نه تنها به سبب پیچیدگی رفتار آدمی و تبیین آن در چارچوب یک پژوهش است، بلکه موضوعاتی مانند توانایی کنترل پژوهش، گروه نمونه و روشهای متفاوت بررسی در هر مطالعه نیز مربوط است. این بدین معناست که برای دستیابی به پاسخ معین و کافی به مساله پژوهشی باید چندین پژوهش انجام گیرد. (کریستینسن، ۱۹۹۶؛ ترجمه دلور، ۱۳۷۸).

برای جلوگیری از اتلاف وقت و هزینه می‌توان با استفاده از روش فراتحلیل از نتایج پژوهش‌های قبلی بهره برد تا هم به نتیجه ای منسجم و هماهنگ دست یافت و هم نیاز به تحقیق دوباره را تا حدودی برطرف نمود. کسب نتیجه از چنین پژوهش‌هایی برای آموزش و پرورش کشور بسیار ضروری و مهم می‌باشد. زیرا به این ترتیب می‌توان با استفاده از یافته‌های تحقیق برخی از نقاط ضعف موجود را شناسایی کرده و با سعی در رفع آن‌ها از اتلاف سرمایه‌های اقتصادی و انسانی جامعه جلوگیری نمود. بنابراین، در این پژوهش اثر عوامل فردی (توانایی‌ها و ویژگی‌های شخصیتی) و محیطی (بین فردی) در پیشرفت تحصیلی بر اساس فراتحلیل نتایج پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری انجام گرفت.

بر اساس مدل ارائه شده توسط کلاگ عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی به سه دسته: عوامل فردی (درون فردی)، عوامل محیطی (بین فردی) و عوامل انگیزشی تقسیم می‌شوند (کلاگ، ۱۹۹۹). استنباط ما از عوامل فردی در حوزه توانایی به دو دسته (ویژگی‌های شخصیتی و توانایی‌ها) تقسیم می‌شود. طبقه ویژگی‌های شخصیتی شامل متغیرهای مهارت‌های اجتماعی، مهارت‌های کلامی، هوش هیجانی، پایداری می‌باشد. طبقه توانایی شامل متغیرهای (خلاقیت، هوش، اجزا دانش فراشناخت، حافظه شنیداری، حافظه کاری، باورهای هوشی، هوش هشتگانه، مفهوم زمان، لکتت زبان، اختلال‌های خواندن، توانش‌های ذهنی) و عوامل محیطی، آموزش هوش هیجانی، آموزش ابراز وجود، آموزش موسیقی، روش‌های مطالعه، استراتژی‌های مطالعه، آموزش پیش دبستان شامل می‌شود. بنابراین در این پژوهش پژوهشگر با استفاده از روش فراتحلیل، پژوهش‌های انجام شده در زمینه تاثیر توانایی‌ها بر پیشرفت تحصیلی را مورد بازبینی قرار خواهد داد تا از میان نتایج مختلف به یک نتیجه دقیق و منسجم درباره عوامل تاثیر گذار بر پیشرفت تحصیلی دست یابد. در پژوهشی که توسط قائد رحمتی (۱۳۸۹) انجام شده است، نقش خودکارآمدی در پیشرفت تحصیلی و تفاوت‌های جنسیتی مورد بررسی قرار گرفته است. برای انجام مطالعه تعداد ۳۶ پژوهش جمع آوری شد. روش آماری مورد استفاده در این مطالعه، فراتحلیل و رویکرد هانتراشمیت (۱۹۷۷) بود. نتایج فراتحلیل نشان داد که متغیر خودکارآمدی با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار دارد همچنین در تحقیق دیگری که توسط احمدوند (۱۳۸۰) صورت گرفته پژوهشگر به بررسی عوامل مؤثر بر اکت تحصیلی در میان ۶۱ رساله کارشناسی ارشد و دکتری پرداخته است. نتایج نشان داد که عوامل سوابق تحصیلی، درآمد خانواده، عامل معلم و نحوه سازماندهی کتب بیشترین تاثیر را داشته است.

در این پژوهش پیشرفت تحصیلی به معنی سنجش عملکرد یادگیرندگان و مقایسه نتایج حاصل با اهداف آموزشی از پیش تعیین شده، به منظور تصمیم‌گیری در این باره که آیا فعالیت‌های آموزشی معلم و کوشش‌های دانش آموزان و دانش‌جویان به نتایج مطلوب انجامیده اند، به کار می‌رود (سیف، ۱۳۸۹). و منظور از فراتحلیل روش ترکیب و مقایسه نتایج حاصل از پژوهش‌های مختلف برای رفع تناقض میان یافته‌های آنها و یکپارچه کردن نتایج آن‌ها است (دلور، ۱۳۸۱). رویکرد مورد استفاده در این تحقیق رویکرد روان‌سنجی می‌باشد. توانایی نیز به مجموعه‌ای از واکنش‌های ذهنی و عینی که شخص را برای انجام کاری نمایان در زمانی مشخص قادر می‌سازد، اصطلاحاً توانایی گفته می‌شود. (پورافکاری، ۱۳۸۶). به طور خلاصه، در این پژوهش سوالات به این شرح است: آیا اندازه اثر توانایی بر پیشرفت تحصیلی معنادار است؟ آیا اندازه اثر عوامل فردی (توانایی، ویژگی‌های شخصیتی) بر پیشرفت تحصیلی معنادار است؟ آیا اندازه اثر عوامل محیطی (بین فردی) توانایی بر پیشرفت تحصیلی معنادار است؟

* e-mail: forughjavdan@yahoo.com

روش

شرکت کنندگان

روش پژوهش حاضر از نوع فراتحلیل و جامعه آماری شامل پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد و دکترا در ۱۵ سال اخیر درباره‌ی پیشرفت تحصیلی بود. همچنین، پژوهش‌هایی که در مجلات علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی معتبر چاپ شده و موضوع آنها مربوط به پیشرفت تحصیلی بود، نیز به عنوان جامعه این پژوهش در نظر گرفته شد. بنابراین حجم جامعه در این پژوهش را، ۶۰ پایان‌نامه و ۴۰ مقاله در زمینه پیشرفت تحصیلی تشکیل می‌داد. روش نمونه‌گیری از نوع قضاوتی بود به این ترتیب که، از میان پژوهش‌های موجود در جامعه تعداد ۲۵ پایان‌نامه و ۲۲ مقاله برای انجام کار فراتحلیل مناسب تشخیص داده شد.

ابزار

ابزار ارزشیابی پایان‌نامه‌ها: که در این زمینه فرم ارزشیابی پایان‌نامه به منظور ارزشیابی پایان‌نامه‌ها مورد استفاده قرار گرفت. روایی مورد مطالعه در پژوهش حاضر از نوع روایی محتوایی بود. برای بررسی اعتبار پرسشنامه، این پرسش‌نامه روی تعداد ۳۰ نفر از اعضای جامعه (پایان‌نامه‌ها و مقالات) که به تصادف انتخاب شده بودند اجرا شد. سپس با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ، ضریب اعتبار ۰/۸۴۶ به دست آمد.

ابزار ارزشیابی فراتحلیل: که در این پژوهش با توجه به گستردگی اطلاعات کلیه مقالات و پایان‌نامه‌های انتخاب شده مورد عکسبرداری قرار گرفت. بنابراین واحد مطالعه، تمام رساله یا پایان‌نامه‌ها و مقاله‌ها بود و در نتیجه ابزار خاصی استفاده نگردید.

شیوه‌ی اجرا

شیوه اجرا پژوهش عبارت بود از صورت‌بندی مسئله پژوهش، تعیین شاخص‌های انتخاب پژوهش‌ها، جستجو و انتخاب مطالعات برای فراتحلیل، ارزیابی و خلاصه سازی مطالعات، محاسبه و تغییر اندازه‌های اثر، صورت‌بندی سؤال‌ها و فرضیه‌های پژوهش، ترکیب مطالعات و انتخاب نوع تحلیل. روش‌های آمارتوصیفی مورد استفاده برای متغیرهای این پژوهش عبارت بودند از فراوانی، درصد فراوانی نسبی، درصد فراوانی تراکمی و نمودار. روش‌های تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها شامل تعیین اندازه اثر مطالعات، بررسی سوگیری انتشار، ترکیب اندازه‌های اثر، تحلیل همگنی مطالعات بود.

نتایج

آیا اندازه اثر توانایی بر پیشرفت تحصیلی معنی دار است؟ مطالعات مورد بررسی دارای سوگیری می‌باشند و چون تعداد ناکامل بی‌خطر صفر نشده است، از مدل اثرات تصادفی، برای ترکیب مطالعات استفاده شده است. با اطمینان ۹۹ درصد، ترکیب مطالعات مربوط به اثر توانایی بر پیشرفت تحصیلی معنادار است. به عبارت دیگر طبق نتایج به‌دست آمده از ترکیب ۴۷ مطالعه، توانایی بر پیشرفت تحصیلی موثر است. ترکیب مطالعات مربوط به نقش توانایی بر پیشرفت تحصیلی ۰/۲۲ است. یعنی ۲۲ درصد از پیشرفت تحصیلی به توانایی‌ها مربوط است. در بررسی همگنی مطالعات، فرض صفر مبتنی بر همگنی مطالعات رد شد و می‌توان نتیجه گرفت: گروه مطالعات تحت بررسی ناهمگن است. ناهمگن بودن مطالعات به معنی وجود متغیرهای دیگر است.

آیا اندازه اثر عوامل فردی (ویژگی‌های شخصیتی) بر پیشرفت تحصیلی معنادار است؟ مطالعات مورد بررسی دارای سوگیری می‌باشند و چون تعداد ناکامل خطر صفر نشده است، از مدل اثرات تصادفی برای ترکیب مطالعات استفاده شده است. با اطمینان ۹۹ درصد، ترکیب مطالعات مربوط به نقش عوامل فردی (ویژگی‌های شخصیتی) بر پیشرفت تحصیلی معنادار است. به عبارت دیگر طبق نتایج به‌دست آمده از ترکیب ۱۶ مطالعه، ترکیب مطالعات مربوط به نقش عوامل فردی (ویژگی‌های شخصیتی) بر پیشرفت تحصیلی ۰/۱۲ است. یعنی ۱۲ درصد از پیشرفت تحصیلی به عوامل فردی (ویژگی‌های شخصیتی) مربوط است. در بررسی همگنی مطالعات، مربوط به عوامل فردی (ویژگی‌های شخصیتی)، فرض صفر مبتنی بر همگنی مطالعات تایید شد و می‌توان نتیجه گرفت: گروه مطالعات تحت بررسی همگن می‌باشد.

آیا اندازه اثر عوامل فردی (توانایی) بر پیشرفت تحصیلی معنادار است؟ مطالعات مورد بررسی دارای سوگیری نمی‌باشند و چون تعداد ناکامل بی‌خطر صفر شده است، از مدل اثرات ثابت برای ترکیب مطالعات استفاده شده است. با اطمینان ۹۹ درصد، ترکیب مطالعات مربوط به نقش عوامل فردی (توانایی) بر پیشرفت تحصیلی معنادار است. به عبارت دیگر طبق نتایج به‌دست آمده از ترکیب ۱۹ مطالعه، عوامل فردی (توانایی) بر پیشرفت تحصیلی موثر است. ترکیب مطالعات مربوط به نقش عوامل فردی (توانایی) بر پیشرفت تحصیلی ۰/۴۶ است. یعنی ۴۶ درصد از پیشرفت تحصیلی به عوامل فردی (توانایی) مربوط است. در بررسی همگنی مطالعات، مربوط به عوامل فردی (توانایی)، فرض صفر مبتنی بر همگنی مطالعات تایید شد و می‌توان نتیجه گرفت: گروه مطالعات تحت بررسی همگن می‌باشد.

آیا اندازه اثر عوامل محیطی توانایی بر پیشرفت تحصیلی معنادار است؟ مطالعات مورد بررسی دارای سوگیری برابر با ۱/۵۴ می‌باشند و چون تعداد ناکامل خطر صفر نشده است، از مدل اثرات تصادفی برای ترکیب مطالعات استفاده شده است. با اطمینان ۹۵ درصد، ترکیب مطالعات عوامل محیطی بر پیشرفت تحصیلی معنادار نیست. به عبارت دیگر طبق نتایج به‌دست آمده از ترکیب ۱۲ مطالعه، عوامل محیطی توانایی بر پیشرفت تحصیلی موثر نیست. در بررسی همگنی مطالعات، فرض صفر مبتنی بر همگنی مطالعات تایید و می‌توان نتیجه گرفت: گروه مطالعات تحت بررسی همگن است.

بحث

طبق نتایج به دست آمده از ترکیب ۴۷ مطالعه، توانایی بر پیشرفت تحصیلی موثر است. ترکیب مطالعات مربوط به نقش توانایی بر پیشرفت تحصیلی ۰/۲۲ است. یعنی ۲۲ درصد از پیشرفت تحصیلی به توانایی ها مربوط است. طبق مدل ارائه شده توسط کلاگ عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی به سه دسته عوامل فردی، عوامل محیطی، عوامل انگیزشی تقسیم می شود. استنباط ما از عوامل فردی در حوزه توانایی به دو دسته (ویژگی های شخصیتی و توانایی ها) تقسیم می شود، طبقه ویژگی های شخصیتی شامل متغیر های مهارت های اجتماعی، مهارت های کلامی، هوش هیجانی و پایداری می باشد، نتایج این تحقیق نشان داد که اندازه اثر عوامل فردی (ویژگی های شخصیتی) بر پیشرفت تحصیلی معنادار است، و ۱۲ درصد از تغییرات پیشرفت تحصیلی به عوامل فردی (ویژگی های شخصیتی) مربوط است. طبقه توانایی شامل متغیرهای (خلاقیت، هوش، اجزا دانش فراشناخت، حافظه شنیداری، حافظه کاری، باورهای هوشی، هوش هشتگانه، مفهوم زمان، لکت زبان، اختلال های خواندن، توانش های ذهنی) میباشد. همچنین نتایج این تحقیق نشان داد که اندازه اثر عوامل فردی (توانایی) بر پیشرفت تحصیلی معنادار است و ۴۶ درصد از پیشرفت تحصیلی به عوامل فردی (توانایی) مربوط است و بیشترین تاثیر مربوط به متغیر حافظه شنیداری، فراشناخت، باورهای هوشی بود مطالعات زیادی وجود دارند که نقش رفتارهای ورودی و متغیرهای شخصی را در پیشرفت تحصیلی مورد بررسی قرار داده اند. نظریه های بلوم، بندورا، راتر، پنتریچ در همین راستا نشان می دهند امروزه تاثیرات همزمان فرایندهای مختلف بر پیشرفت تحصیلی باید مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد (پنتریچ، ۲۰۰۰). استنباط ما از عوامل محیطی شامل متغیرهای آموزش هوش هیجانی، آموزش ابراز وجود، آموزش موسیقی، روش های مطالعه، استراتژی های مطالعه، آموزش پیش دبستان می باشد. نتایج این تحقیق نشان داد که اندازه اثر عوامل محیطی بر پیشرفت تحصیلی معنادار نیست.

منابع

- السون، متیو اچ.، و هرگنهان، بی. آر. (۲۰۰۰). مقدمه ای بر نظریه های یادگیری. ترجمه علی اکبر سیف (۱۳۸۹). تهران: نشر دوران.
- سیف، علی اکبر (۱۳۸۹). روانشناسی پرورشی. تهران: نشر آگاه.
- بلوم، بنجامین (۲۰۰۰). ویژگیهای یادگیری و یادگیری آموزشگاهی، ترجمه علی اکبر سیف (۱۳۷۴). تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- دلاور، علی (۱۳۸۱). روشهای تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- دلاور، علی (۱۳۸۳). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: انتشارات رشد.
- هومن، حیدر علی (۱۳۸۷). راهنمای عملی فراتحلیل در پژوهش علمی. انتشارات سمت.
- پورافکاری، نصرالله (۱۳۸۶). فرهنگ روانشناسی و روانپزشکی. تهران: نشر فرهنگ معاصر.
- Pintrich, p. r. (2000). multiple goals multiple pathway: the role of goal orientation in learning and achievement. *Journal of educational psychology*, 71, 544- 555.
- Pint rich, P. R., & De Grout, E. V. (2010). Motivational and Self-Regulated Learning Components of Classroom Academic Performance. *Journal of Educational Psychology*, 82(1), 33- 40.
- Zimmerman, B. J. (2001). Theories of self-regulated learning and academic Chunk (Eds.), *Self-regulated learning and academic achievement: Theoretical perspectives*, 1-38.
- Clark. R. E., & Bong, M. (1999). Comparison between self-concept and self-efficacy in academic motivatin research. *Educational Psychologist*, 34, 139- 153.

SID



سرویس های ویژه



سرویس ترجمه تخصصی



کارگاه های آموزشی



بلاگ مرکز اطلاعات علمی



سامانه ویراستاری STES



فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

توجه: بررسی مقاله ای متون (مقدماتی)

کارگاه آنلاین
بررسی مقابله ای متون (مقدماتی)

PROPOSAL
پروپوزال

توجه: پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

ISI
Scopus

توجه: آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو